

Çin ile Afrika Ülkeleri Arasındaki İşbirliğinin Değişen Dinamikleri: Küresel Kamu Malları Yaklaşımı

DENNIS MUNENE MWANIKI*

Afrika Politikası Enstitüsü Çin-Afrika Merkezi
Araştırma Direktörü ve Baş Yönetmeni

**Dennis Munene Mwaniki, Nairobi Kenya'da bulunan Afrika Politikası Enstitüsü'nde yer alan Çin-Afrika Merkezi'nin Araştırma Direktörü ve Baş Yönetmenidir. Çin Sosyal Bilimler Akademisi Üniversitesi'nde (UCASS) Kalkınma Ekonomisi alanında doktora adayıdır. Nairobi Üniversitesi Uluslararası Çatışma Yönetimi Yüksek Lisansı'nı 2019 yılında tamamlamıştır. Yönetişim ve uluslararası ilişkiler danışmanı olarak, barış ve güvenliği teşvik etme, sürdürülebilir kalkınmayı destekleme ve küresel zorlukları ele alma konusunda 10 yıldan fazla deneyime sahiptir. "İklim Değişikliği ve Enerji Dönüşümü Konusunda Çin-Afrika İşbirliği", "Afrika'nın Sanayileşme Süreci, Zorluklar, Fırsatlar ve Enerji Sektörünün Rolü", "Afrika'daki Önemli Maden Kaynakları, Geliştirilmesi ve Kullanımı Üzerine Araştırma", "Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında Çin-Afrika Enerji İşbirliği" çalışmalarından bazılarıdır. İngilizce ve Svahili dillerini bilmektedir.*

munenemwaniki@gmail.com

ORCID: 0009-0000-8993-8510

Geliş Tarihi: 1.12.2023

Kabul Tarihi: 28.1.2024

Atf: Mwaniki, D. M. (2024). Çin ile Afrika Ülkeleri Arasındaki İşbirliğinin Değişen Dinamikleri: Küresel Kamu Malları Yaklaşımı. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 5(2), 154-171.

ÖZ

Bu makale, Çin'in küresel bir güç olarak yükselişinin çeşitli Afrika ülkeleri üzerindeki etkisini incelemekte ve temel bir mekanizma olarak "küresel kamu malları" vasıtasıyla kalkınmayı nasıl teşvik ettiğine yoğunlaşmaktadır. Küresel kamu malları, tüm dünya yurttaşlarına yönelik faydalı mal ve hizmetler olarak tanımlanabilir. Makale, masaüstü literatür taraması yöntemini kullanarak, 2000'den 2023'e kadar Çin'in küresel kamu malları olarak adlandırılacak büyük girişimlerini süreç izlemesi yoluyla derinlikli bir şekilde incelemektedir. Öne çıkan girişimler arasında Çin-Afrika İşbirliği Forumu, Kuşak ve Yol Girişimi, Küresel Kalkınma Girişimi, Küresel Güvenlik Girişimi, Küresel Medeniyet Girişimi ve Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü bulunmaktadır. Bu girişimler; uygun fiyatlı kamu kredileri, hibeler, yardımlar, ticari finans kuruluşlarından kredi fonları, özel yatırım ve finansman fonları gibi mekanizmaları kullanarak ve Afrika'ya yönelik doğrudan Çin yatırımlarını teşvik ederek Afrika'nın bir kalkınma merkezi haline gelmesinde kilit rol oynamıştır. Buna rağmen, Çin'in özellikle küresel kamu malları sağlayarak Afrika'da etkisini artırması, Afrika'nın geleneksel Batılı ortaklarından kaynaklanan çeşitli tepkileri beraberinde getirmiştir. Çin'in Afrika'yı sözde bir "borç tuzağına" sürüklediği iddiaları ve diğer hayal ürünü suçlamalar sıkça yinelenmektedir. Sonuç olarak bu makale, Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki işbirliğinin evrilen dinamiklerini kamu malları yaklaşımı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

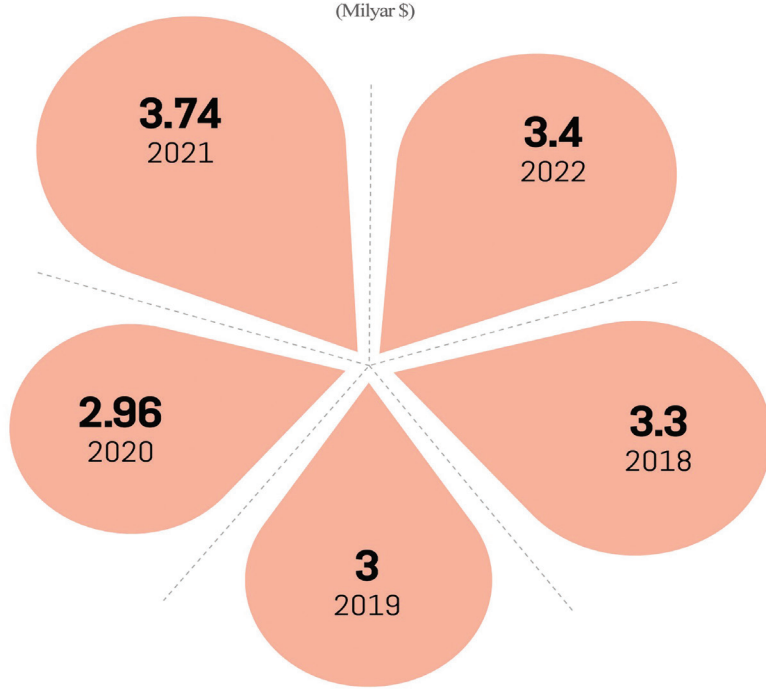
Anahtar Kelimeler: Afrika, borç tuzağı, Çin, kamu malları, neo-sömürgecilik.

Giriş

ONLARCA YILDIR, ÇİN'İN AFRİKA ÜLKELERİYLE kapsamlı ve stratejik bir ilişkisi bulunmaktadır. Hem Afrika Birliği çerçevesinde çok taraflı hem de bireysel üye devletlerle ikili olarak sınıflandırılan bu ilişki, 21. yüzyılda gelişmeye devam etmektedir ve Pekin'in her yönden modern bir sosyalist ülke inşa etme ve ulusal canlanmayı her alanda ilerletme hedefleri bağlamında daha büyük bir önem kazanmaktadır (Long, 2022). Ortak olarak, her iki medeniyet (Çin ve Afrika) de, son yüzyıllarda "dış güçler tarafından siyasal ve ekonomik olarak hükmedilmiş, düşük gelir, yüksek yoksulluk oranları ve az gelişmişlik" sorunlarından muzdarip olmuştur (Ajakaiye & Kaplinsky, 2009). Her iki medeniyet arasındaki işbirliğinin arttığı bağlamı göz önünde bulunduran mevcut makale, şu sorular etrafında şekillenmiştir: Çin'in girişimleri, küresel kamu mallarına ve

Afrika ülkelerinin modernizasyonuna nasıl katkıda bulunmaktadır? Geleneksel Batılı ortaklar, Çin'in Afrika'daki artan etkisine nasıl tepki vermektedir? Çine karşı özellikle "borç tuzağı" konusunda hangi eleştiriler yöneltilmiştir? Makale; bu soruları ele alırken, mevcut kaynaklardan bilgi toplama, sonuçları birleştirme ve yorumlama yöntemine dayalı masaüstü literatür taraması tekniğini (Kariuki & Msuya, 2022) kullanarak borç tuzağı tezini ve diğer Batı merkezli propaganda söylencelerini değerlendirmektedir. Çin'in küresel kamu mallarına katkısının ve Çin'in Afrika ile ilişkilerinin tarihsel olarak nasıl geliştiğinin analizi, süreç izleme yöntemi kullanılarak yapılmaktadır. Süreç izleme, dedektif çalışmasına benzer bir şekilde, mantıksal analiz ve kanıt toplamaya odaklanan bir yöntem olup, yorumlayıcı yaklaşımı sayesinde ana aktörler ve olaylar etrafında şekillendirilen esnek bir anlatının oluşturulmasına izin verir (Gürcan, 2020).

Şekil 1. Afrika'da Çin'in Doğrudan Yatırımları

2018-2021 yıllarında milyar dolar olarak Çin'in Afrika'ya doğrudan yatırımı (Şekil: CGTN, 2023).

Gözlemlendiği üzere, 21. yüzyılda Çin'in küresel bir güç olarak yükselişiyle, siyaset bilimci Joseph Nye, Pekin'in, 20. yüzyılın başında İngiltere'nin yerini almasına karşın "küresel kamu malları" sağlamakta başarısız olan Amerika Birleşik Devletleri'ninkine (ABD) benzer bir ölümcül hataya düşeceğinden endişe etmektedir (Nye, 2017). Bu durum, 1930'lar boyunca yaşanan Büyük Buhran'a ek olarak demokrasilerin gerilediği ve trajik bir dünya savaşının yaşandığı felaket bir on yıla yol açmıştır. Nye ve diğer Sinologlar için asıl soru, Çin'in güç ve etkisi arttıkça aynı hatayı yapma ihtimalidir. Ancak bu makaleden de anlaşılacağı üzere Çin, medeniyetler için kayıp bir on yıla yol açan tarihsel olaylardan ders çıkarmış gibi görünmektedir. Çin, küresel sistemde istikrar sağlama ve gelecekte başka pandemilere hazırlıklı bir COVID-19 sonrası dünya düzeni inşa etme amacıyla

Çin-Afrika İşbirliği Forumu, Kuşak ve Yol Girişimi, Küresel Kalkınma Girişimi, Küresel Güvenlik Girişimi, Küresel Medeniyet Girişimi ve Afrika Boynuzunda Barış ve Kalkınma Görüşü gibi "küresel kamu malları" ortaya koyan bir "modernizasyon doktrini"ne girişmiştir.

Küresel Kamu Malları

Kavramsal olarak, küresel kamu malları, "uluslararası ekonomik istikrar, uluslararası güvenlik (siyasi istikrar), uluslararası çevre, uluslararası insani yardım ve bilgi" alanlarında etkin bir rol oynayan unsurlar olarak tanımlanır (Kaul, Grunberg, & Stern, 1999). Ayrıca, Kaul, Grunberg ve Stern (1999), küresel kamu mallarının iki temel kriteri karşılaması gerektiğini

belirtmişlerdir. İlk olarak, söz konusu malların faydalarının tüketimde rekabet olmaması ve dışlanamazlık özellikleri taşıyan belirgin bir kamusal niteliğine sahip olması gerekir. İkinci olarak, bu faydalar, birden fazla ülkeyi kapsayacak, çeşitli nüfus gruplarına hitap edecek ve nesiller boyu uzanacak şekilde neredeyse evrensel düzeyde bir nitelik sergilemelidir. Bu özellik, küresel kamu mallarının kamusal alanını tüm insanlık olarak tanımlayarak insanlığı kolektif bir lehtar olarak niteler. Benzer şekilde, Nye (2017) şöyle bir çıkarımda bulunur: “Yerel siyasette hükümetler, asayiş veya temiz çevre gibi tüm vatandaşların yararlanabileceği ve hiçbirinin dışlanmadığı kamu malları üretir. Küresel düzeyde, istikrarlı bir iklim, finansal istikrar veya denizlerin özgürlüğü gibi kamu malları, büyük güçlerin liderlik ettiği koalisyonlar tarafından sağlanır.” Esasında Nye'nin bu çıkarımı, tüm insanlık için gelecek güvencesi sağlama amacı taşıyan küresel kolektif eylemlere gerekçe olarak Çin'in yeni kamu malları ortaya koymasına denk gelir.

Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) ve Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) gibi girişimler aracılığıyla sunulan küresel kamu malları, Çin'in Afrika politikasının ana odak noktası haline gelmiştir.

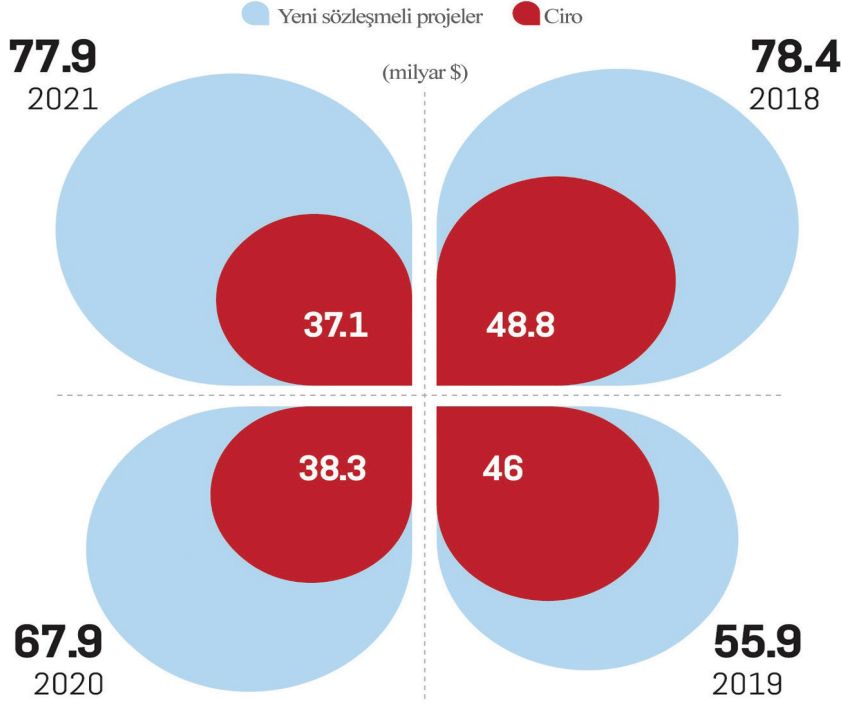
21. yüzyılın önde gelen ekonomik gücü olarak ortaya çıkan Çin (Kariuki, 2022; Gürçan, 2022), Samuel Huntington'ın medeniyetler çatışması tezinde (Huntington, 1996) tasvir edilen çatışmaları hafifletmek için hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere küresel kamu malları sunma konusunda asil bir girişim başlatmıştır. Çin'e göre istikrarlı bir ekonomi geliştirmek için

barışçıl bir ortam gereklidir. Böylece, Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) ve Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) gibi girişimler aracılığıyla sunulan küresel kamu malları, Çin'in Afrika politikasının ana odak noktası haline gelmiştir. Çin'e göre, kalkınma sadece birkaç ülkenin, belirli sınıfların veya toplum kesimlerinin tekelinde olmamalıdır. Paylaşılan bir refah olmalıdır. Bu nedenle, Çin'in stratejik genişlemesinin altında yatan mantık, Afrika'nın çeşitli bölgelerinde ve diğer küresel coğrafyalarda ekonomik refahı teşvik etme çabasında yatmaktadır. Bu çabalar da, nihai olarak uyumlu bir birlikte yaşamı teşvik etme ve sürdürülebilir kalkınmayı kolaylaştırma amacı taşımaktadır.

Bu nedenle, özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik uygulanan “küreselleşme” (going global) stratejisi, Çin'in Afrika'ya toplam yatırımlarının 200 milyar ABD dolarını aşmasıyla sonuçlanmıştır (Wencheng, 2023). “Maddi küresel kamu malları” çerçevesinde, Çinli şirketler Afrika'da demiryolları, karayolları, limanlar, havaalanları, özel ekonomik bölgeler ve endüstri parkları gibi çeşitli altyapı tesisleri inşa etmiştir. Bu girişimler kıtanın ekonomik gelişimini büyük ölçüde iyileştirmekte, yabancı yatırımlar çekmekte, yerel istihdamı teşvik etmekte, insanları yoksulluktan kurtarmakta ve bölgeyi kademeli olarak refah ve zengin bir hayata doğru ilerletmektedir (Wencheng, 2023).

Bu bağlamda, mevcut makalenin temel amacı, Çin'in küresel kamu malları sağlayıcısı olarak Afrika ülkelerinin modernizasyonu ve gelişimi üzerindeki etkilerini anlamaktır. Ayrıca, bu yolda kullanılan mekanizmalarla birlikte geleneksel Batılı ortakların tepkilerini incelemektir. Bu araştırma, Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki uluslararası işbirliğinin değişen dinamiklerine, özellikle küresel kamu malları bağlamında ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Şekil 2. Afrika'daki Çin Altyapı Projeleri

2018-2021 yılları arasında, milyar dolar olarak Çin'in Afrika'daki altyapı projeleri (Şekil: CGTN, 2023).

Çin-Afrika İlişkileri

Çin-Afrika işbirliği tartışması; iki medeniyet arasında eski zamanlardan beri süregelen, emperyalizme karşı mücadelede ve özgürlük ve kalkınma arayışlarında ortak çabalarla sağlamlaşan ilişkilerin bir ifadesi olan “dayanışma tezi” çerçevesinde değerlendirilebilir (Kagwanja, 2016). Bu olgu özellikle iki farklı örnek üzerinden açıklanabilir. İlk olarak, Aralık 1982'de Çin Başbakanı Zhao Ziyang'ın 11 Afrika ülkesini ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, Afrika-Çin işbirliğinin 'Dört İlkesi'ni teşvik etmiştir: Eşitlik ve karşılıklı yarar, uygulanabilir sonuçlara odaklanma, çeşitlilik ve ekonomik gelişme (Uchehara, 2009). İkinci olarak, 1996 yılının Mayıs ayın-

da o zamanın Cumhurbaşkanı Jiang Zemin'in 6 Afrika ülkesine yaptığı ziyaret ve Afrika Birliği'nin öncülü olan Afrika Birliği Örgütü'nün (ABÖ) merkezindeki ana konuşması, Çin-Afrika ilişkilerinin derinlemesine gelişimini teşvik etmek için Afrika ülkeleriyle danışma ve işbirliğine yönelik kurumsal bir platform kurma ihtiyacı üzerine beş noktada özetlenebilen bir öneri sunmuştur (Anshan, 2012). Bu yol gösterici gelişmeler, Çin-Afrika ilişkilerinde yeni bir dönemi ve az gelişmişlik altında her alanda yoksullaştırılmış bir kıtaya kamu malları sunma konusunda yeni bir dönüşüme işaret etmiştir.

Esasen Çin ve Afrika arasındaki işbirliği, medeniyetlerin uzun süreli tarihsel bağlarına dayanır. Bu işbirliği; yüzyıllar öncesine, Afrikalı tüccarla-

rın, gezginlerin ve bilginlerin Çin ile etkileşime girdiği ve Çinli denizcilerin Afrika kıtasına sayısız seyahat gerçekleştirdiği dönemlere uzanan, Çin ve Afrika arasındaki geniş ve kalıcı ilişkiler tarihine dayanmaktadır. Ayrıca bu işbirliği, her bireyin onura ve saygıya layık olduğu inancını savunan ve özgürlük ve bağımsızlığı destekleyen değerlerin teşvik edilmesini savunan çağdaş Çin'in insanlığa olan bağlılığını yansıtmaktadır (Meinert, 2010 ve Liu, 2015). Çin'in küresel kamu malları girişimlerinin Afrika kıtasının modernleşmesine nasıl katkı sunabileceğini ele alan makale, masaüstü literatür taraması yöntemini benimsemiştir. Makale aynı zamanda, 2000'den 2023'e kadar Çin-Afrika İşbirliği Forumu, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), Küresel Kalkınma Girişimi, Küresel Güvenlik Girişimi, Küresel Medeniyet Girişimi ve Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü gibi Çin'in küresel kamu malları olarak adlandırdığı ana girişimleri süreç izleme (Gürcan, 2020) yoluyla derinlemesine incelemektedir. Bu girişimler, Afrika kıtasını bir kalkınma merkezi haline getirmiştir.

Çin ve Modernleşmiş Bir Afrika'nın Oluşumu: Süreç İzleme Analizi

1980'ler Afrika için "kayıp on yıl" olarak adlandırılır (Adjei, Kyei & Kwadwo, 2014). Bu dönemde, dışarıdan ithal edilen modernizasyon modeli, kıtayı çözülmesi güç bir sosyo-ekonomik krize sürüklemiştir. Tek partili diktatörlükler, askeri darbeler ve kişisel diktatörlükler, Afrika'nın modernizasyon ve ekonomik toparlanmaya alternatif bir yol çizme çabalarını baltalamıştır. Afrika'nın Batı'daki geleneksel ortakları, Bretton Woods sistemi (Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu) aracılığıyla, kıtanın ekonomilerini kurtarmak yerine yıkıcı Yapısal Uyum Program-

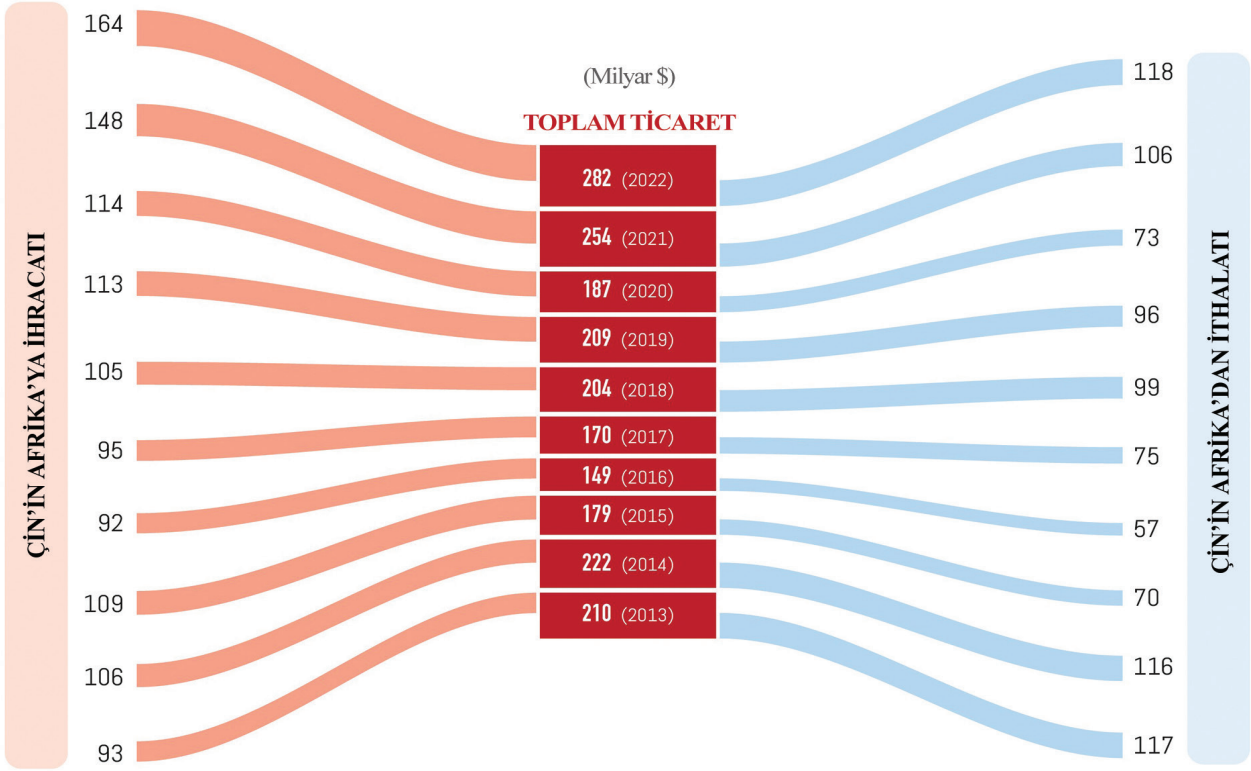
ları'nı (SAP) dayatmıştır (Geo-Jaja & Mangum, 2001). Sömürgeci yönetim tarzını benimseyen çoğu Afrika ülkesi zayıf ekonomik bir temel üzerinden birçok sorunla boğuşmuştur. Hastalıklar, istikrarsızlık ve yoksulluk, Afrika'da adeta "geçimsizliğin üçlüsü" haline gelmiştir. Afrika Kıtası'nın modernizasyon arayışları bu dönemde durmuştur.

Kıta, "Doğuya Doğru Yönelme Politikası"nı benimseyerek, Çin ile 'eşit ortaklık', 'karşılıklı işbirliği' ve 'dayanışma' üçlüsünü ortak bir gelecek ve paylaşılan refah arayışında tanımlayan yeni bir ortaklık kurmuştur.

21. yüzyılın başında, Çin'deki modernizasyon başarısı, Afrika Rönesansı ve kıtanın bağımsız modernizasyon yolu için ilham kaynağı olmuştur. Kıta, "Doğuya Doğru Yönelme Politikası"nı benimseyerek, Çin ile 'eşit ortaklık', 'karşılıklı işbirliği' ve 'dayanışma' üçlüsünü ortak bir gelecek ve paylaşılan refah arayışında tanımlayan yeni bir ortaklık kurmuştur (Kagwanja 2016). Çin, ortaya koyduğu küresel kamu malları aracılığıyla, Afrika modernizasyonunu yönlendiren ideoloji olarak Pan-Afrikanizm ruhuna dokunabilmiştir.

Çin'in, iki medeniyet arasındaki işbirliğini etkili bir şekilde somutlaştırma yönünde yeni kamu malları geliştirmesi, Çin-Afrika ilişkilerinde adeta bir devrim yaratmıştır. Bu makale, süreç izleme yöntemi aracılığıyla, 2000'den 2023'e kadar Afrika'nın modernizasyonunda ve 21. yüzyıl döneminde Çin-Afrika işbirliklerinin güçlenmesinde hayati rol oynayan ana girişimleri (küresel kamu mallarını) irdeleyecektir.

Şekil 3. 2013-2022 Çin-Afrika Ticareti

Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki toplam ticaret 10 yılda 2 trilyon doları aştı (Şekil: CGTN, 2023).

İlk olarak, 2000 yılında kurulan Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC), Çin-Afrika ilişkilerinin itici motorunu yönlendiren önde gelen bir resmi politika forumu haline gelmiştir (Kagwanja, 2020). Güney-Güney işbirliğinin önemli bir göstergesi olan FOCAC, küreselleşme karşıtı eğilimlerle yüzleşen bölünmüş ve kutuplaşmış küresel toplumumuzda medeniyetlerin ihtiyaç duyduğu diyalogu temsil etmektedir. Bugün, 2.8 milyardan fazla insanı temsil eden Çin ve 54 Afrika ülkesinden oluşan "FOCAC Topluluğu", "Afrika'nın Yükselişi" anlatısının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. FOCAC'ın kuruluşu, Çin-Afrika ilişkilerinin derinlemesine gelişimini teşvik etmeye yönelik Afrika ülkeleriyle danışma ve

işbirliği adına kurumsal bir platform kurma ihtiyacını ifade etmektedir (Anshan, 2012). İki medeniyet, stratejik ilişkilerini geliştirmek ve yeni yollar belirlemek üzere her üç yılda toplanmaktadır.

Üç yıllık zirvelerin Çin-Afrika İşbirliği'nin bir dayanak noktası haline gelmesinin ardından Aralık 2003'te Çin-Afrika İşbirliği Forumu'nun (FOCAC) 2. Bakanlar Konferansı Etiyopya'nın Addis Ababa şehrinde gerçekleşmiştir. Bu konferansın odak noktası, 10 binden fazla Afrikalı profesyoneli çeşitli alanlarda eğitime taahhüdüyle insan kaynakları gelişimine yönelik işbirliğini güçlendirmektir. Ayrıca bu konferans, Çin pazarına erişimi genişleterek bazı ürünler için gümrük vergisi muafiyeti sağladı.

Dahası söz konusu konferans, turizm işbirliğini vurgulayarak sekiz Afrika ülkesini Çinli turist grupları için potansiyel destinasyonlar olarak tanımladı. Dikkat çekici olarak, bu etkinlik sırasında bir Çin-Afrika Gençlik Festivali gerçekleştirilmesi teklifi sunuldu (Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Çin; eğitim, kapasite geliştirme ve teknoloji transferi konularında Çin-Afrika Bilim ve Teknoloji ortaklığının kurulması da dahil olmak üzere bir dizi taahhütte bulundu.

2006 yılında Kasım ayında Pekin'de gerçekleşen 3. Bakanlar Konferansı ve FOCAC Zirvesi'nde Çin, 5 milyar ABD doları tutarında kredilere ek olarak yine 5 milyar ABD doları tutarında Çin-Afrika Kalkınma Fonları (CADF) tesis etti. Bu fonlar, Afrika'da yatırım yapan Çin şirketlerini desteklemeye ayrıldı. Taahhütleri kapsamında Çin, Afrika Birliği Konferans Merkezi inşa etmeyi ve Afrika'dan ihraç edilen ürün sayısını 190'dan 440'ın üzerine çıkarmayı, bunlardan bazılarının ise sıfır gümrük vergisi ile ithal edilmesini vadetti. Sağlık konuları ilk kez gündeme alındı. Çin sıtma ile mücadelede katkıda bulunmayı, önleme ve tedavi merkezleri kurmayı ve sıtma ilaçları sağlamayı taahhüt etti. Eğitim alanında Çin, Afrika genelinde 100 kırsal okul inşa etmeyi ve 2009 yılına kadar yıllık burs sayısını 2 bine çıkarmayı vadetti (Çin Dışişleri Bakanlığı). Bu, Çin üniversitelerinde eğitim gören Afrikalı öğrenci sayısında önemli bir artışa yol açmıştır ve bağımsızlık sonrası dönemde çoğu öğrenci için 'tercih edilen geleneksel eğitim destinasyonlarından' önemli bir sapmaya işaret etmiştir.

FOCAC'ın 4. Bakanlar Konferansı 8-9 Kasım 2009 tarihlerinde Mısır'ın Şarm el-Şeyh kentinde gerçekleşmiştir. Toplantıya Çin Başbakanı Wen Jiabao, Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek, 49 Afrika ülkesinden liderler ve Afrika Birliği temsilcileri katıldı. Toplantıda, katılımcılar 2010-2012 Dönemi Şarm el-Şeyh Deklarasyonu ve Eylem Planını kabul ederek, Çin ve Afrika arasındaki işbirliğini güçlendirmek için bir yol haritasını belirlediler. İklim değişikliğiyle mücadeleye öncelik verildi ve 100 temiz enerji projesi başlatılarak proaktif yanıtlar oluşturma taahhüdünde bulunuldu. Ayrıca Çin; eğitim, kapasite geliştirme ve teknoloji transferi konularında Çin-Afrika Bilim ve Teknoloji ortaklığının kurulması da dahil olmak üzere bir dizi taahhütte bulundu. Yine Çin, bilim ve teknolojik araştırma projelerine destek sunmayı ve 100 post-doktora araştırmacısını Çin'de araştırma yapmak üzere ağırlamayı vadetti. Ayrıca toplantı, Çin tarafından inşa edilen tarım teknolojisi gösterim merkezlerinin ve 2 binden fazla Afrikalı tarım teknisyenini eğitmek için tesislerin kurulması kararıyla sonuçlandı. 4. FOCAC zirvesinin sonuçlarının uygulanmasını sağlamak için Çin, 10 milyar ABD doları tutarında uygun koşullu krediler ve ek olarak 1 milyar ABD doları tutarında küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ'ler) yönelik finansal destek sağladı. Ayrıca Çin, o yılın sonuna kadar vadesi dolan faizsiz hükümet kredileriyle ilişkili borçları iptal ederek Afrika ile ekonomik işbirliğini teşvik etme konusundaki taahhüdünü gösterdi (Eneka, 2010).

FOCAC'ın 5. Bakanlar Konferansı, 19-20 Temmuz 2012 tarihlerinde, Çin içindeki liderlik değişimiyle birlikte Pekin'de gerçekleşti. Dikkate değer olarak, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, konferansa ilk kez katıldı ve FOCAC'ın küresel sahnede artan etkisini vurguladı. Pekin, önemli bir hamleyle, Afrika'da altyapı, tarım, imalat ve küçük ve orta ölçekli işletmeler dahil olmak üzere çeşitli sektörleri desteklemek için 20 milyar ABD doları tutarında bir kredi hattı açtı (Zhang, 2015).

1976 yılında Çinli ve Tanzanyalı işçiler Tanzanya-Zambiya Demiryolunda ray döşüyor. 1860.5 km'lik demiryolu, Çin-Afrika dostluğunda bir dönüm noktasıdır (Fotoğraf: FOCAC, 2016).

2006 FOCAC zirvesinde başlatılan Çin-Afrika Kalkınma Fonu'na yapılan mali taahhüt, 1 milyar ABD dolarından 5 milyar ABD dolarına çıkarıldı. Ayrıca Çin, 32 Afrika ülkesiyle yatırım koruma konusunda ikili anlaşmalar imzaladı ve diğer 45 ülke ile Ortak Ekonomi ve Ticaret Komisyonları kurdu. Çin-Afrika Kalkınma Fonu kapsamında, 30 Afrika ülkesinde 61 projeyi kapsayan daha geniş bir girişimin parçası olan 53 projeye yaklaşık 1 milyar 806 milyon ABD doları yatırım yapıldı.

Çin ayrıca, Afrika'nın altyapı, madencilik, imalat ve finans sektörlerini desteklemeyi amaçlayan yeni, şartsız kredi olanakları sundu. Ayrıca, "Afrika Yetenek Programı" adı verilen ve çeşitli sektörlerde 30 bin personeli eğitmeyi hedefleyen dikkate değer bir taahhüt duyuruldu. Ancak, 2012 zirvesinde, teknoloji transferi ile ilgili yerine getirilmemiş vaatler konusuna dikkat çekildi ve Afrika'nın ham madde ihraç ederken

Çin'in imal edilmiş mallarını ithal etmeye devam ettiği, ticaret dengesizliğine yol açan mevcut ticaret dinamikleriyle ilgili endişeleri gündeme getirildi (Bhura, 2016). Ticaret dengesizliği sorunlarına yönelik olarak Çin, Afrika'nın madencilik dışı mallarının ithalatını artırma ve Çin pazarına vergisiz giren mallar listesini genişletme sözü vererek, iki bölge arasındaki ticaret dengesizliklerini düzeltme taahhüdünde bulundu. Ayrıca AVIC International Holding Corporation gibi özel kuruluşlar aracılığıyla Çin, 2014 yılında Africa Tech Challenge (ATC)'ı başlatarak, dijital teknoloji kullanımı ve Afrikalı gençlere mesleki eğitim alanında ücretsiz zengin bilgi sağlamayı amaçladı (Muthoni, 2023).

6. Zirve, 2015'te Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde gerçekleşti ve gündem Afrika'nın sanayileşmesine doğru kaydı. Çin Devlet Başkanı Xi, küresel kamu mallarının önemli bir parçası olarak "endüst-

riyel işbirliği” ve “stratejik tamamlayıcılığın” Çin-Afrika ilişkilerini şekillendirmedeki önemini vurguladı. Bu doğrultuda Çin, emek yoğun sanayilerinin bir kısmını Afrika’ya taşıma girişimini başlattı. Önemli bir taahhüt gösteren Çin, Afrika’ya daha önce eşi görülmemiş 60 milyar ABD doları tutarında finansman sağlamayı taahhüt etti; bu finansman hibeler, faizsiz krediler ve ticari finansmanı içeriyordu. Söz konusu mali destek, 5 milyar ABD doları faizsiz yardım, 35 milyar ABD doları tercihli krediler ve ihracat kredileri, Çin-Afrika Kalkınma Fonu ve Afrika Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ’ler) Özel Kalkınma Kredisi için ek 5’er milyar ABD doları ve Çin-Afrika Üretim İşbirliği Fonu için başlangıç sermayesi olarak 10 milyar ABD doları içeriyordu (Xinhua, 2015).

Dönüm Noktası FOCAC 2018 Zirvesi

2018 Çin-Afrika İşbirliği Forumu, Çin ve Afrika arasındaki ilişkide bir dönüm noktası teşkil eder. O

yılın Mayıs ayına kadar, tüm Afrikalı BM üye devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti’ni Çin’in tek meşru temsilcisi olarak resmi olarak tanımıştı, Esvatini (Esvaziland) ise Tayvan ile ilişkileri nedeniyle tek istisna oldu. Dikkate değer bir şekilde, Eylül ayının başında BM Genel Kurulu toplantısıyla paralel olarak Pekin’de düzenlenen FOCAC zirvesine daha fazla Afrikalı lider katıldı. Çin’in başını çektiği küresel kamu mallarının Afrikadaki sürdürülebilir kalkınmanın ana itici gücü haline geldiğinin bilincinde olan çoğu lider, ikili anlaşmaları güvence altına almak için 2018 FOCAC Zirvesi’ne katılmayı tercih etti. Zirvede, Devlet Başkanı Xi, Çin-Afrika işbirliğini yönlendirecek sekiz önemli girişimi duyurdu. Bu girişimler; endüstriyel teşvik, altyapı bağlantısı, ticaret kolaylaştırma, yeşil kalkınma, kapasite geliştirme, sağlık hizmetleri, halklar arası değişimler ve barış ve güvenlik alanlarını kapsıyordu. Bu ana unsurları desteklemek için Çin, ek olarak 60 milyar ABD doları tutarında bir ekonomik paket taahhüt etti.

Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) Pekin Zirvesi, 3 Eylül 2018 tarihinde Çin’in başkenti Pekin’deki Büyük Halk Salonu’nda düzenlendi (Fotoğraf: Wang Ye, Xinhua, 2018).

Devlet Başkanı Xi, FOCAC 2018 zirvesinin açılış konuşmasında, 20 milyar ABD doları yeni kredi hatları, 15 milyar ABD doları hibe, faizsiz kredi veya uygun koşullu krediler şeklinde dış yardım, kalkınma finansmanına adanmış 10 milyar ABD doları özel fon ve Afrika'dan ithalatı finanse etmeye yönelik 5 milyar ABD doları özel fon taahhüt etti (Xinhua, 2018).

2021'deki 8. FOCAC toplantısında önemli açıklamalar yapıldı ve dört karar alındı: Dakar Eylem Planı, Çin-Afrika İşbirliği Vizyonu 2035, Çin-Afrika İklim Değişikliği Deklarasyonu ve FOCAC'ın 8. Bakanlar Konferansı Dakar Deklarasyonu. Ayrıca Devlet Başkanı Xi, konferans sırasında Çin-Afrika Vizyonu 2035'in ilk üç yılı için 9 farklı odak alanı belirledi. Bu alanlar sağlık, yoksulluk azaltma ve tarım, ticaret, yatırım, dijital yenilik, yeşil kalkınma, kapasite geliştirme, halklar arası değişimler ve barış ve güvenlik alanlarını kapsamaktaydı (Xi, 2021). 8. FOCAC zirvesi, dünyanın koronavirüs (COVID-19)

pandemisinin çok yönlü etkileriyle karşı karşıya olduğu bir dönemde gerçekleşti. Ancak, pandemi döneminde Çin-Afrika işbirliği büyük zorluklarla test edildi. Çin ve Afrika, uluslararası ve bölgesel konularda sayısız ortak perspektif sergileyerek, nispeten tutarlı pozisyonlarını korumuştur.

Afrika, Çin'in temel çıkarlarını ilgilendiren konulara sarsılmaz destek göstererek, iki taraf arasındaki dostane ilişkilerin istikrarına katkıda bulunmuştur. Çin kendi sınırları içerisinde salgınla mücadelede büyük baskıyla karşı karşıya kalmasına karşın, Afrika ülkelerine ve Afrika Birliği'ne (AfB) önemli yardımlarda bulunmuştur. Bu yardımlar, COVID-19 pandemisine karşı Afrika'nın direncini güçlendirmek için yaklaşık 5.4 milyon maske, bir milyondan fazla test kiti ve binlerce kişisel koruyucu ekipmanın sağlanmasını içeriyordu. Benzer şekilde, Jack Ma Vakfı; özel ve kamu sektörleri arasında işbirlikleri gerçekleştirerek, Afrika'nın her 54 ülkesine dağıtılmak üzere yaklaşık 4.6 milyon

3 Eylül 2018, Büyük Halk Salonu, Pekin, Çin (Fotoğraf: Liu Weibing, Xinhua, 2018).

maske, 500 bin çift eldiven, 500 bin sürüntü ve test kiti, 200 bin yüz siperliği, 200 bin koruyucu giysi seti, 2 bin sıcaklık tabancası, 300 vantilatör ve 100 vücut ısı tarayıcısı ile katkıda bulunmuştur. Devlet Başkanı Xi Jinping, Afrika'ya aylık 30 milyon test kiti, 10 bin vantilatör ve 80 milyon maske tedarik etmeyi taahhüt etmiştir (Mwangi, 2020). Ayrıca AfB'nin 2022'ye kadar Afrika nüfusunun yüzde 60'ını aşlamayı hedeflemesi doğrultusunda Devlet Başkanı Xi, Çin'in Afrika'ya ek bir milyar aşı dozu katkıda bulunacağını açıklamıştır. Bu taahhüt, 600 milyon dozun bağış olarak ve 400 milyon dozun Çin şirketleri ile Afrika ülkeleri işbirliğinde üretimi gibi mekanizmalar aracılığıyla sağlanmasını kapsamıştır (Huaxia, 2021). Ayrıca Devlet Başkanı Xi, Çin'in Afrika ülkeleri için 10 tıp ve sağlık projesi gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Bu girişimlerin bir parçası olarak, 1.500 tıbbi personel ve halk sağlığı uzmanı Afrika'ya gönderilmiştir. Afrika'nın pandemiyle mücadelesine etkin olarak destek veren Çin, kıtanın yanıt çabalarını güçlendirme konusunda kritik bir rol oynamıştır (Elnor, 2022).

FOCAC, Çin'in küresel kamu mallarının Afrika'ya uygulanmasında temel bir vasıta haline gelmiştir ve bu durum, Pekin'in ABD'yi geçerek dünyanın en büyük yabancı doğrudan yatırımcısı olarak Afrika'ya daha fazla yatırım yapmasına yol açmıştır.

Bütünsel olarak FOCAC, Çin'in küresel kamu mallarının Afrika'ya uygulanmasında temel bir vasıta haline gelmiştir ve bu durum, Pekin'in ABD'yi geçerek dünyanın en büyük yabancı doğrudan yatırımcısı olarak Afrika'ya daha fazla yatırım

yapmasına yol açmıştır (Yu, 2021). Böylelikle, Çin'in Afrika'daki yatırım kapasitesini artırma konusundaki ısrarı ABD tarafından bırakılan önemli bir boşluğu doldurmuştur ve ikna edici ekonomik işbirliği ile Afrika'nın yakın zamanda küresel ekonomik büyümenin katalizörü haline gelme potansiyelini güçlendirmiştir.

Kuşak ve Yol Girişimi'nin Belirleyici Rolü

Çin'in Afrika'da küresel kamu mallarına katkı sağlama çabalarında eşit derecede önemli olan unsur, Kuşak ve Yol Girişimidir (KYG). Eylül 2013'te, Kazakistan'a yaptığı üst düzey bir ziyaret sırasında Devlet Başkanı Xi Jinping, Çin'in İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nı (SREB) kurma planını dünyaya tanıttı. Bir ay sonra Endonezya'da, 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nu (MSR) duyurdu (Jiao, 2013). Bu iki girişim daha sonra Çin'in Tek Kuşak, Tek Yol (OBOR) girişimi olarak bilinir hale geldi. Ancak, birleşik bir ekonomik alan oluşturmak için bu iki girişim birleştirildi ve 'Kuşak ve Yol Girişimi' olarak yeniden tescillendi (Dünya Bankası, 2018).

Günümüzde KYG, ulaşım ağlarını ve pazarları genişletmekte, üretim kapasitesini artırmakta, malların, sermayenin, enerjinin, ham maddelerin, bilginin, insanların ve kültürün aktarımını kolaylaştırmaktadır (Ghiasi & Zhou, 2017). Bütünsel olarak KYG, "insan odaklı ortaklık" değerlerini güçlendiren unsurları kapsamaktadır. Sahip olduğu vizyon ve misyon doğrultusunda KYG, siyasal esgüdümlemeyi teşvik etme, bağlantıları kolaylaştırma, engelsiz ticareti teşvik etme, finansal bütünleşmeyi ilerletme ve insanlar arası bağları güçlendirme kolektif hedefini gerçekleştirmeye devam etmektedir (NDRC, 2015). Afrika Birliği'nin 2063 Gündemi ve Afrika Altyapı Gelişim Programı (PIDA) ile ortak zeminde buluşan, kıtada daha büyük bölgesel bütünleşmeyi teşvik eden KYG, Afrika'da sanayileşme ve imalatın itici gücüne dönüşmüştür (Marais & Labuschagne, 2019).

Ayrıca Devlet Başkanı Xi Jinping'in Asya, Afrika ve Avrupa'yı bağlama planını duyurmasının üzerinden 10 yıl geçtikten sonra, 21. yüzyılın Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in yurtdışındaki tüm angajmanlarını tanımlayan geniş bir programa dönüşmüştür (Dünya Bankası, 2019). Günümüzde, KYG'ye katılan ve işbirliği belgeleri imzalayan 150'den fazla ülke ve 30'dan fazla uluslararası kuruluş bulunmaktadır. Küresel olarak, KYG kapsamında 1 trilyon ABD doları toplam harcama ile uygulanan 3 binden fazla proje bulunmaktadır (Çin Halk Cumhuriyeti Grenada Büyükelçiliği, 2023). Afrikada KYG kapsamında gerçekleştirilen bu özgürleştirici projeler, 'borç tuzağı' diplomasisi üzerine tartışmaları tetiklemiştir.

FOCAC ve KYG'ye ek olarak üçüncü unsur ise Küresel Kalkınma Girişimi (GDI)'dir. COVID-19

pandemisinin ardından insanlık için barış ve gelişmeyi sağlama taahhüdünde bulunan Çin, barışçıl gelişim kavramını tamamen yeni bir seviyeye taşımıştır. Devlet Başkanı Xi Jinping, Çin'in küresel kamu malları sağlamaya yönelik yeni çerçevesi olarak GDI'yi duyurmuştur. GDI'nin temel amacı; küresel topluluğa ve Birleşmiş Milletlere 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni gerçekleştirmelerine yardımcı olmak, gelişen ülkelerde COVID-19'un yıkıcı etkilerini tersine çevirmek, çevre bozulması ve iklim değişikliği sorunlarına, yoksulluk azaltma ve gıda güvenliği sorunlarına çözüm yaratmak, yeşil toparlanma ve kalkınma ile doğal çevrenin uyum içinde geliştirilmesini sağlayacak ekolojik medeniyet ilkelerini teşvik etmektir. Ayrıca bu amaçlar, sanayileşme, dijital ekonomi ve dijital çağda bağlantısalığı da kapsar (Birleşmiş Milletler, 2023).

Çinli eğitimci Jiang Liping (sağda) ve stajyer Horace Owiti, 23 Mayıs 2023'te Nairobi, Kenya'da Mombasa-Nairobi Demiryolu üzerinde "Ulusları birbirine bağlıyor, halkı zenginleştiriyor." yazılı bir tren vagonunun yanından geçerken (Fotoğraf: Wang Guansen, Xinhua, 2023).

Çin'in küresel kamu mallarına katkısı dahilinde dördüncü unsur, Küresel Güvenlik Girişimi (GSI)'dir. Küresel istikrarı teşvik etmek, ortak sorunlara çözüm bulmak ve gelecek nesillerin ve demokrasilerinin refahını korumak amacıyla Çin, Küresel Güvenlik Girişimi'ni açıkladı. Girişim, ortak güvenlik, egemenlik ve toprak bütünlüğü, BM Tüzüğü'nün amaçlarına ve ilkelerine bağlılık, tüm ülkelerin meşru güvenlik endişeleri, ülkeler arası anlaşmazlıkların diyalog ve danışma yoluyla barışçıl çözümü ve geleneksel ve geleneksel olmayan alanlarda güvenlik gibi altı temel üzerine kuruludur (Çin Halk Cumhuriyeti, 2023).

GSI, geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinin insanlığın varlığını tehdit ettiği bir zamanda, çok taraflılığın ve uluslararası dayanışmanın ilkelerini savunmayı ve tüm halkların zorlukların üstesinden gelmek için birlikte çalışma arzusunu desteklemeyi amaçlamaktadır.

Çin için, barış olmadan gelişme yoktur ve modernizasyon yolu zorlu ve kaygan olacaktır. Böylece, GSI, geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinin insanlığın varlığını tehdit ettiği bir zamanda, çok taraflılığın ve uluslararası dayanışmanın ilkelerini savunmayı ve tüm halkların zorlukların üstesinden gelmek için birlikte çalışma arzusunu desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu girişim, Afrika kıtasının yönetim mimarisindeki kırılma nedeniyle devlet içi ve devletler arası çatışmalara yol açtığı için kıtada önemlidir.

Çin'in küresel kamu mallarına katkısı dahilinde beşinci unsur, Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma

Görüşüdür. Yukarıda belirtildiği gibi, Afrika Boynuzu'ndaki bazı demokrasiler istikrarsızdır. Bölge, yenilenen süper güç gerilimlerinin yeni tiyatrosu haline gelmiştir. Bölgedeki rekabetçi ve stratejik konumlanmalar nedeniyle ortaya çıkan jeopolitik gerilimler, Afrika'daki Boynuz bölgesini daha da istikrarsız hale getirmiştir. Geçmiş deneyimlerden ders çıkaran Çin, son 30 yılda herhangi bir askeri çatışmadan kaçınmıştır. Uzun süren barış döneminin sonucunda Çin, dünyanın en gelişmiş ve en hızlı gelişen ülkesi olarak ortaya çıkmıştır. Böylelikle, tüm insanlık için paylaşılan refah anlayışıyla hareket eden Çin, Ocak 2022'de Kenya'nın Mombasa kentinde "Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü"nü açıklamıştır (Azam, 2022). Girişim, GDI ve GSI ideallerini Boynuz bölgesine yerelleştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bölge ülkelerinin güvenlik, kalkınma ve yönetim zorluklarına destek olmayı hedeflemektedir. Buna ek olarak Pekin, girişimi daha da somutlaştırarak, Afrika Boynuzu Meseleleri İçin Özel Bir Elçi atamıştır. Böylece Çin; bölgesel siyaset, güvenlik ve kalkınma gündemleri dahilinde uzun süreli barış, istikrar ve refahı gerçekleştirmek için bölgesel fikir birliğini güçlendirmeye yardımcı olmaktadır.

Çin'in küresel kamu mallarına katkısı dahilinde altıncı unsur, Küresel Medeniyet Girişimi (GCI)'dir. Devlet Başkanı Xi Jinping, 15 Mart 2023'te Çin Komünist Partisi (ÇKP) Dünya Siyasi Partilerle Yüksek Düzeyli Diyalog Açılış Töreni'nde video bağlantısıyla yaptığı konuşmada, Küresel Medeniyet Girişimi'ni önermiştir ve dünya siyasi partilerini, ulusal kalkınmayı ulusal modernizasyon çabalarıyla bütünleştirmeye, modernizasyon için sağlam bir rota çizmeye ve güç toplamaya davet etmiştir (CGTN, 2023). Bir girişim olarak GCI, dünya medeniyetlerinin çeşitliliğine saygı göstermeyi, insanlığın ortak değerlerini savunmayı, medeniyetlerin mirasını ve yeniliğini yapıcı olarak değerlendirmeyi ve halklar arası değişimler ve uluslararası işbirliklerini güçlü bir şekilde savunmayı cesaretlendirmektedir.

Devlet Başkanı Xi'ye göre barış, kalkınma, eşitlik, adalet, demokrasi ve özgürlük tüm halkların ortak arzularıdır. Bütünsel olarak GCI, farklı medeniyetler arasında modernizasyonu ilerletmek için insanlığın koruyucusu ve küreselleşmenin özü haline gelmiştir. Afrika için GCI, iki medeniyet arasındaki karşılıklı ilişkiyi güçlendiren bir mücevher tacı olmuştur. GCI, Afrika Yönetişim Mimarisi (AGA) ile iyi uyum sağlamaktadır. Afrika Birliği Anayasal Sözleşme ve Ortak Değerleri tarafından yönlendirilen bir çerçeve olarak AGA (AfB, 2023), Afrika'nın bütünleşmesi, refahı ve gelişimi için kritik olan "iyi yönetim, demokrasi, insan haklarına saygı, adalet ve hukukun üstünlüğü"nü tanımlamaktadır (AfB, 2016).

Afrika'nın Yükselişi

Çin'in ortaya koyduğu küresel kamu malları (yani - FOCAC, KYG, GDI, GSI, Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü ve GCI), Afrika'nın yeniden doğuşuna ve kıtanın bağımsız modernleşmesine ilham vermiştir (Kagwanja, 2016). Afrika,

"Doğuya Doğru Yönelme Politikası" doğrultusunda Çin ile ortak bir gelecek ve paylaşılan refah hedeflerine yönelik 'karşılıklı işbirliği', 'eşit ortaklık' ve 'dayanışma' üçlemesiyle tanımlan yeni bir ortaklıklar tesis etmiştir. Çin, Afrika modernleşmesini yönlendiren ideoloji olarak Pan-Afrikanizm ruhunu desteklemektedir. Bu ülke, Afrika Birliği'nin 54 üye devleti ile tek tek ilişkiler kurmuş olsa da, kendisinin Afrika ile olan ortaklığı kıtasal bir ölçekte ilerlemektedir. Afrika Birliği'nin modernleşme anlayışı, Pan-Afrikanizm ruhu etrafında şekillenen Çin-Afrika ortaklığı ve dayanışmasının çerçevesi olarak hizmet vermektedir.

Sonuç olarak Çin, 2009'dan bu yana 14 yıl boyunca Afrika'nın en büyük ticaret ortağı olmuştur. Çin-Afrika Ticaret Endeksi'ne göre Çin'in Afrika ile ticareti 2000 yılında 100 milyar yuanın altından başlayarak 2022 yılında 1.88 trilyon yuana yükselmiştir. Bu artış, toplamda 20 kattan fazla bir artışa tekabül eder ve toplam ticaret hacminin yıllık ortalama büyüme oranı %17.7 olarak kayda geçmiştir (Xinhua, 2023).

2009 Pekin Zirvesi Gala Gecesinde Çinli ve Afrikalı dansçılar birlikte gösteri yaptı (Fotoğraf: FOCAC, 2009).

Çin-Afrika İşbirliğinin Küresel Etkileri

Çin'in FOCAC, KYG, GDI, GSI, GCI ve Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü gibi küresel kamu malları aracılığıyla Afrika'daki artan etkisi, liberal demokrasilerde bir tür 'Soğuk Savaş' zihniyetini tetiklemiştir. Bu zihniyet, Çin'in Afrika'ya sunduğu kamu mallarını "borç tuzağı" olarak nitelendirmektedir. Neo-sömürgecilik suçlamaları ve gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeleri altyapı projeleri için mali krediler talep etmeye teşvik edip, bu kredileri zamanında ödeyemezlerse onları kontrol etme niyeti (TRT World, 2019), Çin-Afrika işbirliğini tanımlayan Batı merkezli post-truth (görçek ötesi) anlatısının merkezine yerleşmiştir (TRT World, 2019).

Çeşitli FOCAC konferanslarında Çin, Afrika'nın en az gelişmiş ülkelerin ve ağır borç yükü altında kalan ülkelerin biriken önemli borçlarını, faizsiz Çin hükümeti kredileri yoluyla hafifletmiştir.

Çin, aynı zamanda, alüminyum, bakır, demir cevheri, kobalt ve lityum gibi nadir toprak mineralleri de dahil olmak üzere doğal kaynak zengini bir kıta olan Afrika'nın kaynaklarını istismar etmekle suçlanmıştır. Bu kaynaklar, Afrika'nın Çin ile olan işbirliğini bozmak için küresel güçler arasında yenilenen jeopolitik rekabetin kaynağı haline gelmiştir. Çin, "borç tuzağı diplomasisi" üzerine yapılan propaganda anlatılarını geçersiz kılacak bir şekilde, 2000 ile 2019 yılları arasında Afrika'da en az 3.4 milyar

ABD doları tutarındaki borcu iptal etmiş, yaklaşık 15 milyar ABD doları tutarındaki Afrika borcunu yeniden yapılandırmış veya yeniden finanse etmiştir (Bartlett, 2022). Çeşitli FOCAC konferanslarında Çin, Afrika'nın en az gelişmiş ülkelerin ve ağır borç yükü altında kalan ülkelerin biriken önemli borçlarını, faizsiz Çin hükümeti kredileri yoluyla hafifletmiştir. Çin, ilk FOCAC konferansında, ilgili Afrika ülkelerine yönelik 10 milyar RMB miktarında borç muafiyeti sağlamıştır. Takip eden konferanslar, 2006 Pekin Zirvesi, 2009 Şarm El-Şeyh Konferansı, 2015 Johannesburg Zirvesi ve 2018 Pekin Zirvesi dahil olmak üzere, sırasıyla 2005, 2009, 2015 ve 2018 sonuna kadar vadesi dolacak hükümetlerarası faizsiz kredileri muaf tutmuştur (Aiping & Zhan, 2018). Bu somut önlemler, Afrika ülkelerinin mali yüklerini önemli ölçüde hafifletmiştir. Ayrıca, G20 Borç Hizmeti Askıya Alma Girişimi kapsamında, Çin 12 Afrika ülkesiyle borçları askıya alma anlaşmaları gerçekleştirmiştir. Dahası Çin, 15 Afrika ülkesinin mali zorluklarını daha fazla hafifletmek üzere, 2020'ye kadar vadesi dolan faizsiz kredileri bağışlama kararı almıştır (Li, 2020). Dolayısıyla, "borç tuzağı diplomasisi" anlatıları, Çin-Afrika işbirliğini ve küresel kamu malları üzerinden kurulan ortaklıkları tanımlamakta geçerlilik taşımamaktadır. Çin'in Afrika'ya yaptığı projelerle ilgili diğer post-truth anlatılar, genellikle lobciler, sivil toplum grupları ve araştırmacılar tarafından çevre endişelerinin bir silah haline getirilmesiyle ilgilidir. Çevresel endişeleri hafifletmek için Çin, ekolojik uygarlığı geliştirme felsefesine dayanan stratejik önlemlerin uygulanması yoluyla doğa ve kalkınmayı uzlaştırmak için elinden gelenin en iyisini yapmıştır (Gürcan, 2021).

Sonuç

Toplu olarak, Afrika ülkelerine ve diğer gelişmekte olan uluslara yönelik FOCAC, BRI, GDI, GSI, GCI ve Afrika Boynuzu'nda Barış ve Kalkınma Görüşü gibi Çin'in ortaya koyduğu "küresel kamu malları", Güney-Güney İşbirliği için önemli faydalar sunmaktadır. Çin'in Afrika ile ilişkileri, Pekin'in gelişmekte olan uluslarla yürüttüğü dış ilişkilerin en önemli ve güvenilir bileşeni olarak kendini göstermektedir. Daha önce belirtildiği gibi, çeşitli "küresel kamu malları" sunarak Çin, Afrika'da bağlantıları güçlendirmekte, altyapı gelişimlerini teşvik etmekte, ekolojik uygarlığı desteklemekte ve sanayileşmeyi ilerletmektedir. Çin'in modernleşme sürecindeki dikkate değer başarısı, sadece ilham kaynağı olarak hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda Afrika'nın bağımsız bir modernleşme yoluna yönelik arayışında da güç kazanmasını sağlamıştır. Pan-Afrikanizm çerçevesinde Çin, Afrika Birliği, 2063 Gündemi, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Alanı (AfCFTA)'nı aktif olarak desteklemiş ve Afrika'nın alt bölgesel örgütleriyle ve diğer kıtasal girişimlerle sağlam ilişkiler tesis etmiştir. Çin modernleşmesi ile "Afrika Rönesansı'nın" birleşmesi, kıtanın imajını 2000 yılındaki "Umutsuz Kıtadan", yirmi yıldan fazla bir süre sonra "Umutlu Kıta" ve küresel ticaret ile yabancı yatırımlar için yeni bir sınır haline getirmiştir. Bu durum ise yıllar boyunca Afrika kıtasına karşı ayrımcı politikalar uygulayan Afrika'nın geleneksel ortaklarının eleştiri oklarına hedef olmuştur. Sonuç olarak Çin-Afrika işbirliği, bütün bu temelsiz eleştirileri göz ardı ederek insanlık adına ortak kader topluluğu oluşturmuştur. 🌸

Kaynakça

(n.d.). Secretariat of the Chinese Follow-up Committee of the Forum on China-Africa Cooperation. Report on Chinese Investment in Africa. 15 Kasım 2023 tarihinde <http://www.focac.org/eng/> adresinden alındı.

Embassy news. (2023). 10 Years On, the Belt and Road Initiative Is Not Only Fruitful, but Also Promising. 15 Kasım 2023 tarihinde http://gd.china-embassy.gov.cn/eng/zxhd_1/202308/t20230826_11133075.htm adresinden alındı.

Adewunmi, F. (2011). How The Economist changed its tune on Africa. 11 Aralık 2020 tarihinde https://www.howwemadeitinafrica.com/how-the-economist-changed-its-tune-on-africa/14001/?lp_txn_id=768 adresinden alındı.

Adjei, P. (2014). Global Economic Crisis and Socio-Economic Vulnerability: Historical Experience and Lessons from the "Lost Decade" for Africa in the 1980s. *Ghana Studies*, 17(1), 39-61.

African Union. (n.d.). The African Governance Architecture (AGA), Addis Ababa. 20 Kasım 2023 tarihinde <https://au.int/en/aga/about> adresinden alındı.

African Union. (2016). Promoting Young People's Rights towards the attainment of Agenda 2063, West African Regional Youth Consultations on Project 2016. Windhoek, Namibia.

Ajakaiye, O., & Kaplinsky, R. (2009). China in Africa: A Relationship in Transition. *The European Journal of Development Research*, 21(4), 479 - 484. doi:10.1057/ejdr.2009.30

Allison, G. (2017). The Thucydides Trap. 20 Aralık 2020 tarihinde <https://foreignpolicy.com/2017/06/09/the-thucydides-trap/> adresinden alındı.

Amsalu, K. (2018). Criticism of neo-colonialism: clarification of Sino-African cooperation and its implication to the west. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 16(4), 357-373. doi:10.1080/14765284.2018.1521593

Anshan, L. (2012). Origin of the FOCAC: Reflections on China's Africa Strategy. *Foreign Affairs Review* (3).

Anshan, L. (2012). Origin of the FOCAC: Reflections on China's Africa Strategy. *Foreign Affairs Review*, 3.

Azam, A. (2022). Outlook for Peace and Development offers long-term solution for the Horn of Africa. Retrieved from CGTN.

Bartlett, K. (2022). China Cancels 23 Loans to Africa Amid 'Debt Trap' Debate. 1 Ekim 2023 tarihinde <https://www.voanews.com/a/china-cancels-23-loans-to-africa-amid-debt-trap-debate-6716397.html> adresinden alındı.

BRE. (2019). Belt and Road Economics: Opportunities and risks of transport corridors. 3 Ekim 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/publication/belt-and-road-economics-opportunities-and-risks-of-transport-corridors> adresinden alındı.

Benabdallah, L. (2018). Xi Jinping pledged \$60 billion for Africa. Where will the money go? 6 Ekim 2023 tarihinde <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/09/17/xi-jinping-pledged-60-billion-for-africa-where-will-the-money-go/> adresinden alındı.

Birmingham, F. (2019). China's Belt and Road Initiative will add US\$117 billion to global trade this year, a new study shows. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/2183253/chinas-belt-and-road-initiative-will-add-us117-billion-global> adresinden alındı.

Bhura, S. (2016). FOCAC 2012 - Sino-African Ties Surge Ahead. *Africa Trends*. 11 Aralık 2020 tarihinde https://idsa.in/africatrends/focac-2012-sino-african-ties-surge-ahead_sbhura_1016 adresinden alındı.

CGTN. (2023). Graphics: How Belt and Road has impacted China-Africa cooperation. 3 Kasım 2023 tarihinde <https://news.cgtn.com/news/2023-06-29/Graphics-How-Belt-and-Road-has-impacted-China-Africa-cooperation-11r5Od5wys/index.html> adresinden alındı.

CGTN. (2023). Xi proposes Global Civilization Initiative, urges political parties to steer course for modernization.

Deych, T. L. (2018). China in Africa: A Case of Neo-Colonialism or a Win-Win Strategy? doi:10.23932/2542-0240-2018-11-5-119-141

Enuka, C. (2010). The forum on China-Africa cooperation (FOCAC): A framework for China's re-engagement with Africa in the 21st Century. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 209-218.

FAO. (2017). China-Africa Agricultural Cooperation heading for a sustainable future. 12 Aralık 2020 tarihinde <http://www.fao.org/china/news/detail-events/en/c/1073804/> adresinden alındı.

FOCAC. (2009). Photograph. 12 Aralık 2020 tarihinde http://www.focac.org/eng/zywx_1/tpz/200912/t20091224_8080678.htm adresinden alındı.

FOCAC. (2009). Declaration of the Beijing Summit of the Forum on China-Africa Cooperation. 12 Aralık 2020 tarihinde http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/1606841.htm adresinden alındı.

FOCAC. (2016). Cooperation in Infrastructure Construction. 2 Kasım 2023 tarihinde http://www.focac.org/eng/zywx_1/tpz/201601/t20160127_8080815.htm adresinden alındı.

Forum on China-Africa Cooperation. (n.d.). About FOCAC. 10 Aralık 2020 tarihinde https://www.focac.org/eng/tlj_3/tljz/ adresinden alındı.

Geo-Jaja , M. A., & Mangum, G. (2001). Structural Adjustment as an Inadvertent Enemy of Human Development in Africa. *Journal of Black Studies*, 30-49. doi:https://doi.org/10.1177/002193470103200102

Ghiasi, R. (n.d.). The Silk Road Economic Belt: Considering Security Implications and EU-China Cooperation Prospects. 15 Kasım 2023 tarihinde <http://library.fes.de/pdf-files/iez/13188-20170223.pdf> adresinden alındı.

Guimei, Y. (2007). FOCAC and Its Influence on China-African Economic Cooperation. *Chinese Association of African Studies*, Beijing, 263.

Gürcan, E. C. (2020). The Changing Geopolitical Economy of Transcaucasia under Multipolarity. *World Review of Political Economy*, 11(4), 533-550.

Gürcan, E. C. (2021). On the development of China's environmental policies towards an ecological civilization. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 2(3), 7-25.

- Gürçan, E.C. (2022). Deciphering the Chinese economic miracle: Lessons for the developing world. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 3(2), 46-75.
- Huang, K. (2019). China will not buckle in face of belt and road criticism, says Foreign Minister Wang Yi. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2189256/china-will-not-buckle-face-belt-and-road-criticism-says-foreign-adresinden> alındı.
- Huaxia. (2021). Xi announces supplying Africa with additional 1 bln COVID-19 vaccine doses, pledges to jointly implement nine programs. 13 Aralık 2020 tarihinde http://www.news.cn/english/2021-11/30/c_1310341310.htm adresinden alındı.
- Humanism, Philosophy Terms. (n.d.). 11 Aralık 2020 tarihinde <https://philosophyterms.com/humanism/> adresinden alındı.
- Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York, NY: Simon and Schuster.
- Jiao, W. (2013). President Xi Gives Speech to Indonesia's Parliament. 12 Aralık 2020 tarihinde http://www.chinadaily.com.cn/china/2013xiapec/2013-10/02/content_17007915.htm adresinden alındı.
- Kagwanja, P. (2016). *Paving Africa's Silk Road: China-Africa Relations in the 21st Century: The Development Turn*. Nairobi, Kenya: Tafti House Publishers for Africa Policy Institute.
- Kagwanja, P. (2017). Can China's 'Ecological Civilisation' Paradigm Stabilise Liberal Democracy. 14 Aralık 2020 tarihinde <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/China-s-ecological-civilisation-paradigm/440808-4192596-12fvcifz/index.html> adresinden alındı.
- Kariuki, R. (2022). China Economic Relations with Developing Countries in Africa. A Critical Literature Review. *Journal of International Relations and Policy*, 1 - 11.
- Kariuki, P., & Msuya, N. (2022). *Gender, Race and Politics in South Africa*. University of Johannesburg Press.
- Kaul, I., Grunberg, I., & Stern, M. A. (1999). *Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century*. New York, NY: Oxford Univ. Press.
- Keiran, U. (2009). China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy. *International Relations, Academic Journals*, 6(23), 95-111.
- Keynote. (2020). Keynote Address by H.E. Deng Li Assistant Minister of Foreign Affairs of China at the Opening Ceremony of the 14th Senior Officials Meeting of the Forum on China-Africa Cooperation. Retrieved from Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China.
- Keynote. (2021). Keynote speech by Chinese President Xi Jinping at opening ceremony of 8th FOCAC ministerial conference. 15 Aralık 2022 tarihinde http://www.focac.org/eng/gdtp/202112/t20211202_10461080.htm adresinden alındı.
- Liu, C. (2015). Embracing humanism is China's right path. 17 Aralık 2022 tarihinde <https://www.chinadaily.com.cn/a/201501/30/WS5a2b4f6ba310eefe3e99f9d.html> adresinden alındı.
- Long, D. (2022). China Embarks on the New Journey of the Second Centenary Goal. 20 Kasım 2023 tarihinde http://perth.china-consulate.gov.cn/eng/note/202211/t20221128_10981462.htm adresinden alındı.
- Lopes, C. (2018). EU-Africa trade will only blossom when all are treated as equals. 21 Kasım 2023 tarihinde <https://www.theafrican.co.ke/tea/oped/comment/eu-africa-trade-will-only-blossom-when-all-are-treated-as-equals-1405712> adresinden alındı.
- Marais, H. (2019). If you want to prosper, consider building roads: China's role in African infrastructure and capital projects. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/public-sector/china-investment-africa-infrastructure-development.html> adresinden alındı.
- Mary Muthoni. (2023). Participants laud technology transfer initiative at just-concluded Africa Tech Challenge. 5 Kasım 2023 tarihinde <https://www.kbc.co.ke/participants-laud-technology-transfer-initiative-at-just-concluded-africa-tech-challenge/> adresinden alındı.
- Meinert, C. (2010). *Traces of Humanism in China: Tradition and Modernity*. Transcript.
- MOFCOM. (2018). Elaboration on the Eight Major Initiatives of the FOCAC Beijing Summit. 12 Aralık 2020 tarihinde <http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/Cocon/201809/20180902788698.shtml> adresinden alındı.
- Mwangi, N. (2020). China's aid to Africa in fighting COVID-19. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://africa.cgtn.com/2020/06/18/chinas-aid-to-africa-in-fighting-covid-19/> adresinden alındı.
- NDRC. (2015). National Development and Reform Commission, People's Republic of China, Vision and Actions on Jointly Building Belt and Road. 22 Ekim 2023 tarihinde http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html adresinden alındı.
- Nye, J. S. (2017). The Kindleberger Trap. 10 Ekim 2023 tarihinde <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-china-kindleberger-trap-by-joseph-s-nye-2017-01> adresinden alındı.
- Olamosu, B. (2015, April 12). Africa rising? The economic history of sub-Saharan Africa. 11 Aralık 2020 tarihinde <https://isj.org.uk/africa-rising/> adresinden alındı.
- Pan, E. (2006). China's Soft Power Initiative. 11 Aralık 2020 tarihinde <https://www.cfr.org/background/chinas-soft-power-initiative> adresinden alındı.
- Shelton, G. (n.d.). *The FOCAC Process and Sino-African Strategic Partnership*. World Century Publishing Corporation and Shanghai Institutes for International Studies China Quarterly of International Strategic Studies, 2(2), 259-276.
- Singh, A. (2020). The myth of 'debt-trap diplomacy' and realities of Chinese development finance. doi:10.1080/01436597.2020.1807318
- Stratfor. (2020). China's 21st Century Africa Policy Evolving. 11 Aralık 2020 tarihinde <https://worldview.stratfor.com/article/chinas-21st-century-africa-policy-evolving> adresinden alındı.
- Taylor, I. (2011). *The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)*. New York: Routledge: Taylor & Francis Group.
- Thamik, H. (2020). FOCAC: 20 years of shared destiny and success. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://africa.cgtn.com/2020/11/06/focac-20-years-of-shared-destiny-and-success/> adresinden alındı.
- The Global Security Initiative Concept Paper. (2023). 7 Kasım 2023 tarihinde https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202302/t20230221_11028348.html adresinden alındı.
- The World Bank. (2018). Belt and Road Initiative. 16 Kasım 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/brief/belt-and-road-initiative> adresinden alındı.
- Tiezzi, S. (2018). FOCAC 2018: Rebranding China in Africa. 12 Aralık 2020 tarihinde <https://thediplomat.com/2018/09/focac-2018-rebranding-china-in-africa/> adresinden alındı.
- Timothy S. (2013). Understanding Sino-African Relations: Neo-colonialism or a New Era? *Journal of International and Area Studies*, 20(1), 61-76.
- TRT World. (2019). How China's debt trap diplomacy works and what it means. 16 Kasım 2023 tarihinde <https://www.trtworld.com/africa/how-china-s-debt-trap-diplomacy-works-and-what-it-means-32133> adresinden alındı.
- Uchegara, K. E. (2009). China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy. *International Relations, Academic Journals*, 6(23), 95-111.
- United Nations. (n.d.). *Global Development Initiative-Building on 2030 SDGs for Stronger, Greener and Healthier Global Development*. 16 Kasım 2023 tarihinde <https://sdgs.un.org/partnerships/global-development-initiative-building-2030-sdgs-stronger-greener-and-healthier-global> adresinden alındı.
- Wang, Y., Liu, W. (2018). 2018 Beijing Summit of Forum on China-Africa Cooperation opens. 15 Kasım 2023 tarihinde http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_137441480_4.htm adresinden alındı.
- Wencheng, M. (2023). China, Africa cooperation impacts the world. 20 Kasım 2023 tarihinde <https://www.chinadaily.com.cn/a/202309/20/WS650a545ea310d2ce4bb6ae6.html> adresinden alındı.
- Wenping, H. (2020). FOCAC: 20 years of achievements and strong branding. 11 Aralık 2020 tarihinde http://www.china.org.cn/opinion/2020-10/18/content_76813146.htm adresinden alındı.
- Wenping, H. (2020). FOCAC: 20 years of achievements and strong branding. 11 Aralık 2020 tarihinde http://www.china.org.cn/opinion/2020-10/18/content_76813146.htm adresinden alındı.
- Xinhua. (2015). Xi announces 10 major programs to boost China-Africa cooperation in coming 3 years. 11 Aralık 2020 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/world/XiattendsParisclimateconference/2015-12/04/content_22631225.htm adresinden alındı.
- Xinhua. (2015). Xi announces 10 major programs to boost China-Africa cooperation in coming 3 years. 12 Aralık 2020 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/world/XiattendsParisclimateconference/2015-12/04/content_22631225.htm adresinden alındı.
- Xinhua. (2017). China to enhance human resource cooperation with Africa: diplomat. 12 Aralık 2020 tarihinde http://www.xinhuanet.com/english/2017-08/23/c_136547109.htm adresinden alındı.
- Xinhua. (2018). Xi delivers speech at 2018 FOCAC Beijing Summit. 12 Aralık 2020 tarihinde <http://www.chinadaily.com.cn/a/201809/03/WS5b8cf8f3a310ad14f389514.html> adresinden alındı.
- Xinhua. (2023). Economic Watch: China-Africa trade index debuts, indicating strong growth. 15 Kasım 2023 tarihinde http://www.focac.org/eng/zfzs_1/202306/t20230630_11105868.htm adresinden alındı.
- Xinhua. (2023). BRI Stories | Witnessing friendship between China and Africa along the Mombasa-Nairobi Standard Gauge Railway. 16 Kasım 2023 tarihinde <https://eng.yidiyilu.gov.cn/p/07MOJ9KH.html> adresinden alındı.
- Yi, W. (2020). Two Decades of A Shared Journey toward New Heights in the New Era—Commemorating the 20th Anniversary of The Forum on China-Africa Cooperation. 12 Aralık 2020 tarihinde <http://www.focac.org/eng/ttxsyt/11824129.htm> adresinden alındı.
- Yu Sun. (2015). Xi and the 6th Forum on China-Africa Cooperation: Major Commitments, But With Questions. Retrieved from Africa in Focus, Brookings Press.
- Yu, S. Z. (2021). Why substantial Chinese FDI is flowing into Africa. 15 Kasım 2022 tarihinde <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2021/04/02/why-substantial-chinese-fdi-is-flowing-into-africa-foreign-direct-investment/> adresinden alındı.
- Zeng Aiping, a. S. (2018). *Origin, Achievements, and Prospects of the Forum on China-Africa Cooperation*.
- Zhang, J. (2015). China and Africa regional economic cooperation: History and prospects. *PULA: Botswana Journal of African Studies*, 29(1).